

got adni. (A müncheni színpad fantáziátlan utánérzése a vachtangoffi művészi, rendkívül kifejező, ritmikus színtér-alakításnak.) A színészek felszabadulva, komédiás közvetlenséggel, túlzott mozdulatbeszéddel, mint valami rögtönzést pergetik le az ősi mesét. Soha egyetlen pillanatra sem az illúzió a cél, hanem a játék. *Színház a színházért!*

Talán nem volt véletlen, Vachtangoff groteszk elgondolása Gozzi «Tu-

randot hercegnőjé»-nek rendezésénél, talán nem véletlen, hogy Strauss Richard az «*Ariadne Naxos szigetén*» című operájában ugyancsak commedia dell' arte figurákkal gúnyoltatja ki a komoly, pathetikus «opera seria»-t... Nem véletlen, hogy szerte egész Európában foglalkoznak a «rögtönzött színház» gondolatával, a korszerű rendezők pedig mind valami felszabadult játékoságban keresik a megújuló új theatralis stílust: *Mimus redivivus!*

Németh Antal.

Képzőművészet.

Műcsarnok.

Hosszabb szünet után a Műcsarnokban oly kiállítás nyílt meg, melyre érdemes felfigyelni. Az anyag retrospektív, az utolsó nyolcvan év magyar termésének javát mutatja be. A hangsúly ezúttal a multa esett, de mellette a jelen is szóhoz jutott. A műcsarnoki falak konvencionális ékességei mellett végre a korszerű művészet is szerepet kapott.

Gazdag és valóban változatos anyag ad képet a mult század hazai törekvéseiről. A retrospektív rész rendezői, Petrovics Elek és Majovszky Pál, felkutatták a közönségnek csaknem hozzáférhetetlen magángyűjtemények ritka kincseit. Némelyik festőnek oly alkotásai tűntek elő, melyek megváltoztatják a róluk alkotott kezeletű véleményt, általában lehet mondani, hogy a mult századi pikturánk értékelése revízióra szorul.

A biedermeier érzelmes világát *Barabás Miklós*, *Brocky Károly* és *Borsos József* vásznai idézik. Barabás sárgaruhás női képmása ennek a rendkívül termékeny művésznek egyik legkedvesebb, halk érzelmességtől fűtött alkotása. Borsos csillogóbb, hidegebb azokkal a reprezentatív portréival, melyek ezúttal bemutatásra kerültek, Brocky aranyló tónusú női aktja a velleenceiek hatására emlékeztet. Mellet-

tük a klasszicisztikus tájképfestés finom ízlésű mestere, *Markó Károly* ma már kissé fáradtan tűnik. Markó a maga korában sem volt újító s napjainkban úgy érezni, hogy generációkkal öregebb volt a biedermeier mestereinél.

A történelmi művészet korát *Székely Bertalan*, *Lotz Károly* és *Madarász Viktor* szólaltatja meg. Székely apróbb vázlatai (Ölelés c. kompozíciója és tájképe) megdöbbenően emlékeztetnek Daumier olajképeinek egyszerű és monumentális formanyelvére. Érdekes lenne megvizsgálni, hogy ismert-e a francia festő törekvéseit vagy magától jutott-e el ehhez a sommázó előadási módhoz. Művészettörténelmi irodalmunk régi tartozása Székely Bertalan monográfiája, mely ügylátszik a megoldandó problémák nagy száma miatt nem látott eddig napvilágot. *Madarász Viktor* női arcképe mutatja ennek a kiváló újító szellemnek sokoldalúságát, ezzel szemben *Lotz Károly* jelentősége napról-napra veszt erejéből. Hajdan csodált finomsága édeskésnek, könnyedsége üresnek tűnik. Ezzel szemben *Benczúr Gyula*, ki a mai generáció szemében nem örvend nagy rokonszenvnek, kitűnően festett, mesterségbelileg hiánytalan férfi-arcképével mutatja, hogy kvalitásait nem lehet kézlegyintéssel elintézni.

A kiállítás legszebb fala *Munkácsy*

féltucatnyi vásznát sorakoztatta fel. Azok, akik hangos pátoszú bibliai és történeti kompozícióitól idegenkednek, ezt a csodálatos képességű festőt megtanulhatják itt szereplő kisebb alkotásaiból értékelni. Köpülő asszonya például a festői látás olyféle magaslátán áll, amelyre magyar művész azóta sem jutott el egyhamar. Férfias temperamentuma, széles eleganciája, magával ragadó festőisége ma is úgy gyűjt és ragyog, mint régen. Tájképei és virágcsendéletei mutatják sokoldalúságát. Munkácsynak nem kell félnie az idő múlásától, ha a változó korok mást és mást találnak alkotásaiban értékesnek, abban a véleményben megegyeznek, hogy rendkívüli képességű festő volt. *Paál László* mellette egyoldalúnak tűnik, de borongós s olykor szilaj szenvedélyű tájképei a magyar formaképzésnek hasonlóan egyéni termékei. E kiállítás hivatva van igazságot szolgáltatni mellettük vagy inkább mögöttük *Pállik Bélának*, akit a nagyközönség virtuóz és lélektelen birka-tanulmányairól ismer. Oldott festőiségű, finom arcképei francia iskolázottságú, értékes művészeknek mutatják.

A magyar impresszionizmus korára *Szinyei-Merse Pál* és *Ferenczy Károly* képei emlékeztetnek. Szinyei festői pályája két részből áll. Fiatalkorában néhány remekművet festett, hogy csak a Majálisra emlékezzünk, melynek nagy, kivételes kvalitásait senki sem vonja kétségbe. Később, mikor hosszú tapástartás után újból felvette az ecsetet, tapasztalhatta, hogy aki a Múzsához hűtlen lesz, ahhoz a Múzsza nem tér vissza. Egyre-másra festette azokat a tájképeit, melyek a műkereskedéseknek nevezett giccs-lerakatok szörnyű kontárságaival egy fokon állanak. E kiállításon szereplő két nagy tájképe tehetségéből semmit el nem árul, a szemlélőt az az elszomorító érzés üli meg, mint amely jelentkezik, mikor valaki *Petőfinek* a *A hóhér kötele* című

ponyvaregényét olvassa. Itt is, ott is érthetetlené válik a kritikátlan el-tévelyedésnek e foka. Vele szemben *Ferenczy Károly* vásznairól a tiszta művészet levegője árad, e nagy mester, ki sem érdekes, sem frappáns, hanem egyszerűen jó festő volt, minden ecsetvonásával emelkedett, előkelő lényéről tett tanuságot. Rajtuk kívül *Rippl-Rónai József* tartozik e csoportba. Sokoldalú fejlődéséből a kiállítás két régebbi epizódot ragad ki, monokróm jellegű kompozícióin kívül ugyancsak korai, raffinált színezésű pasztelljei szerepelnek. Fejlődésének sok más, érdekes momentuma ezúttal nem került a közönség elé.

A szobrászati rész retrospektív anyaga igen gyérszámú. Úgyszólván *Strobl Alajos* néhány alkotására szorítkozik, de ezek közt oly remekmű akad, mint öregkori leánybűszkje. A nagy szobortermet a Múcsarnok megszokott kiállítói foglalták le, kikeről nem kell megemlékezni. Néhány kiváló szobrász, így *Medgyessy Ferenc* és *Pátzay Pál*, eldugott helyekre szorult.

Az élő művészetet két, egymástól élesen elkülönítható csoport képviseli. Az egyikbe *Szónyi Iván* átkelést ábrázoló hatalmas vászna, *Derkovics Gyula* kis kompozíciója, *Medveczky Jenő* tájképe, *Egry József* pasztellje és *Bernáth Aurél* vászna tartozik. A legutóbbi lazúrosan festett főalakjával, a kékek és rózsaszínek megejtő harmóniájával a kiállítás legjobb alkotásai közül való. A másik szárny a Múcsarnok festőit viszi harcba: elfogulatlan szemlélők bizonyára csodálkoznak azon, hogy ezek a festők mit keresnek itt.

Tamás-galéria.

A Tamás-galéria idei szezonjának kiemelkedő eseménye *Szónyi István* kiállítása. *Szónyi* bemutatkozásának pillanatától fogva azok közé tartozott, akikre sokan felfigyeltek. Fiatal fejje

iskolát teremtett és vezéri pozícióját ma is tartja. Mint ahogy ilyenkor lenni szokott, nem azt a parabolát írja le, melyet követői várnak tőle, önmagából fejlődik tovább s egy-egy nagyobb lépténél szembetűnővé válik a távolság, mely a stílusától megigéztetteket tőle, a forrástól elválasztja. Úgy tűnik, ez a kiváló művész ma nagy fordulat előtt áll. Egyre inkább levetkőzi a klasszikus elemeket, melyek formaképzésében eddig nagy szerepet játszottak. Lemond régi kompozícióinak szilárd kereteiről, oldottabbá és festőibbé válik. Különösen színezése mutatja a változás közeledtét. A régebben domináló helyi színek lassan egységes, tompa tónusban mosódnak el. Az új eredmények még nem bontakoztak ki tisztán, de oly kvalitású festőnél, mint Szőnyi, ez az átmeneti korszak is sok igazi festői értéket rejt magában.

Ernst-múzeum.

A két legutóbbi Ernst-múzeumi kiállítás közül az első *Farkas István* képkollekciójával, meglepetést keltett. *Farkas* hosszabb ideig tartózkodott Párisban s a párisi iskola művészete elhatározó hatással volt rá. Ez az erős hatás azonban nem teszi őt a franciák epigonjává. Színezése rendkívül kultúrált, szinte raffinált művésszé teszi, indokolatlanul elnagyolt és elhanyagolt formarendszere ezzel szemben még sok kívánnivalót hagy maga után. Sokat fejlődött, mióta utoljára láttuk, pikturája azonban a maga egészében ma még kísérletjellegű. Ezen a jellegesen érzékeny kolorizmusa egymagában nem változtathat.

Az utóbbi kiállítás fáradt benyomást keltett. *Basch* Andor vásznain Céranne- és Van Gogh-reminiszenciák élnek tovább, kiállítótársai pedig az ő mértékét sem ütik meg.

Genthon István.

Az Orsz. M. Szépművészeti Múzeum évkönyvei.

VI. kötet, 274 lap, számos képpel. Bpest, 1931.

Nincs még egy művészettörténeti sorozatunk, mely tartalmával és kiállításával ennyire megütné a külföldi mértéket. Petrovics Elek, a Szépművészeti Múzeum fáradhatatlan vezetője, súlyt helyez arra, hogy a gyűjtemény szaporodásával párhuzamosan annak nagy szellemi értékei is ismertté váljanak. Az évkönyvek rövidebb-hosszabb tanulmányai legnagyobb részben a múzeum anyagával foglalkoznak s főképp becses új meghatározásaikkal járulnak hozzá az ismeretek gyarapításához.

Balogh Jolán a múzeum szoboranyagának némely vitás darabjáról írt tanulmányt. Néhány szép olasz alkotáshoz sikerült közelebb férkőznie, készültük idejét az eddiginél pontosabban meghatározni. Hogy mily szükség volt erre a munkára, mutatja az a tény, hogy akadt szobor, melyet egy egész századdal későbbinek tartottak eddig, mint amikorról való. Nem meggyőző azonban az a vélekedése, hogy a múzeum egy szép ülő Madonna-szobrát a firenzei plasztika egyik nagymestere, Lorenzo Ghiberti készítette. Ez a szobor egy kevéssel későbbi mesternek, festőibb és lágyabb, nem oly részletező, de igen szerencsés ihletben fogant alkotása. *Balogh* Jolán nagy anyagismeretre támaszkodik, néhol azonban a jegyzetekbe szorult bibliográfiai és emlékbeli utalások (pl. 9. lap) feleslegesen túltengenek.

Nem múzeumi anyaggal foglalkozik *Péter* András cikke, mely a korai sienai piktúra főmestereinek, *Pietro* és *Ambroio Lorenzetti*nek elpusztult freskóciklusáról szól. A cikk módszertanilag mintaszerű, de az olvasó nem fojthatja el abbéli nézetét, hogy érdeemes-e ennyi erudíciót, fáradságot és

gondos munkát oly alkotásokra pazarolni, melyek már nincsenek. A monumentá deperditával való foglalkozás — sajnos — már önmagában rejti a veszélyt, hogy le kell mondania a végső, perdöntő bizonyítékokról; a problémákat csak megközelítheti, de meg nem oldhatja.

Ludwig *Baldan* a Szépművészeti Múzeum és az esztergomi Keresztény Múzeum egy-egy XV. századi német képét határozza meg. Nagy értéket tulajdonítunk *Gombosi* György cikkének, mely a reneszánsz kezdetén Ferrarában működő Pannoniai Mihály festővel foglalkozik. Pannoniai Mihály egyetlen eddig ismert műve a múzeum Ceres-e volt, *Gombosi* most olasz magángyűjteményben s a ferrarai képtárban még három képét fedezte fel. A képek, minőségüket tekintve, jelentéktelenebbek a Ceresnél, de kétségkívül ugyanannak a kéznek alkotásai. Ugyanekkor *Gombosi* rámutat arra, hogy az Itáliába szakadt magyar festő és *Cozimo Jura* között más volt a viszony, mint eddig hitték: Pannoniai Mihály nem volt *Jura* tanítványa, hanem mint idősebb mester hatott *Jura* rára.

Ybl Ervin egy budapesti magángyűjtemény bronzszobrocskájáról mutatja ki, hogy a sienai *Francesco di Giorgio* műve. A kitűnő szakértőre vár az a feladat, hogy összefoglaló munkában méltassa a magyar köz- és magángyűjtemények bronzplasztikáit. Hisszük, hogy erre a munkára szép anyag kínálkozik. *Pigler* Andor dolgozata a nagy friauli mesterrel, *Pordenone*-val foglalkozik, egyszerre hat lappangó alkotására bukkant rá

a múzeum raktárában. A lelet érdekességéhez tartozik, hogy a képekről egykori tulajdonosuk, *Pyrker* egri érsek tudta, hogy *Pordenone* művei, később azonban klasszicisztikus simaságuk miatt XIX. századi képeknek tartották. *Pigler* széles fejlődéstörténeti háttér elé helyezi a becses alkotásokat. Ugyancsak ő értekezik az olasz rokokó egyik kiváló mesterének, *Giovanni Battista Pittoni*nak *Szent Erzsébet-vázlatáról*, mely a múzeum új szerzeménye.

A kötet legnagyobb terjedelmű tanulmánya *Hoffmann* Edith tollából származik s a múzeum rajzgyűjteményéhez szolgál rendkívül fontos adalékokkal. A hatalmas anyagból, mely főképp olasz rajzokkal foglalkozik s egy sereg új meghatározással gazdagítja az irodalmat, ki kell emelni *Rafael* egy szép aktrajzának ikonográfiai tisztázását s egy XVIII. századi hamisító érdekes műveinek bemutatását. *Hoffmann* Edith módszere abból áll, hogy a rajzokhoz megkeresi a kész képet, hipotézis nélküli, szilárd talajon álló munka ez és eredményei megdönthetetlenek.

Fleischer Gyula a felsőelefánti kassétlyt mutatja be, melynek mennyezetképeit az osztrák barokk egyik finom színekultúrájú mestere, *Bergl* festette. *Weyde* Gizella pedig a *podolini* *Szent Katalin-faszobor* restaurálásának érdekes menetét mondja el. A dűsan illusztrált kötetet az új szerzemények ismertetése zárja be. Kívánjuk, hogy a jövőben is sok új szerzemény és sok új évkönyv járuljon hozzá a magyar múzeumi élet külföldi megbecsültetéséhez.

Genthon István.

Zene.

Operaházunk a modern operairodalom termékeiből nyújtott egy kis izeltetöt. «*A hamis Harlekin*» a legelismertebb modern zeneszerzők közé tartozó *Francesco Malipieron*nak műve.

Kiegyensúlyozott, jellegzetes művészi egyénisége, nagy tudása mind a tiszta hangszeres, mind a színpadi zenében kiküzdötte magának az elismerést. A kis, két részből álló «*commedia*,